

การแสดงในพิธีกรรมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สะท้อนบริบททางสังคม กรณีศึกษาพิธีกรรมแห่นางแมวบ้านนางัว ตำบลนางัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

The Ceremony Performance and Cultural Intelligence Reflecting the Social
Context: A Case Study of the Nang Maew Ban Na Ngua Procession,
Na Ngua Sub-district, Phetchabun Province

ปาริชาติ ลาจันนนท์¹ อังคณา จันทรแสงศรี² และจันทรพิมพ์ มีเปี่ยม³

Parichat Lajunnon⁴, Angkhana Chansaengsri⁵, and Chanpim Meepium⁶

(Received: 27 April 2022; Revised: 3 December 2022; Accepted: 13 December 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมและรูปแบบการฟ้อนในพิธีกรรมแห่นางแมว และเพื่อศึกษาการคงอยู่ของการแสดงในพิธีกรรมกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การแห่นางแมวที่สะท้อนบริบททางสังคม

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประเพณีแห่นางแมวเป็นพิธีขอฝนตามที่ทำสืบต่อกันมารุ่นสู่รุ่น โดยสมาชิกในตำบลนางัว มีเครื่องดนตรีประกอบ คือ กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง และ ซ้องกระแต รูปแบบสภาพการฟ้อน เป็นท่าฟ้อนแบบชาวบ้าน มี 12 กระบวนท่ารำ ได้แก่ (1) ท่าไหว้ (2) ท่าบดป้อง (3) ท่าขอฝน (4) ท่าลมพัด (5) ท่าดอกบัวบาน (6) ท่าสูกสนาน (7) ท่าฝนเทลงมา (8) ท่าสอด้งร่ายมาลาแปลง (9) ท่าปลาเล็ก (10) ท่าปลาใหญ่ (11) ท่าเต่า และ (12) ท่านก 2) สถานภาพการคงอยู่ของการแสดงในพิธีกรรมแห่นางแมวที่ยังคงดำรงวิถีชีวิตด้านขนบธรรมเนียมประเพณีด้านการละเล่นโดยเฉพาะการฟ้อนรำการแห่นางแมว มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดเอกลักษณ์ของชุมชนเป็น

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์และศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

² อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์และศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์และศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

⁴ Assistant Professor, Department of Thai Dance and Performing Arts, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University

⁵ Lecturer, Department of Thai Dance and Performing Arts, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University

⁶ Assistant Professor, Department of Thai Dance and Performing Arts, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University

อย่างดี ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านมาร่วมพิธีกรรมกันอย่างพร้อมเพรียง ซึ่งความสำคัญของการแสดงฟ้อนในการแห่นางแมวยังทำให้เกิดความรักและความสามัคคีของคนในชุมชน

คำสำคัญ: การแสดงในพิธีกรรม แห่นางแมวบ้านนางัว ฟ้อน

Abstract

This research article has two objectives: 1) to study the history of the ritual and the form of dancing performed at the ceremony of the Nang Maew Parade and 2) to study the persistence of performances in rituals and cultural wisdom of the Nang Maew Parade that reflects the local social context.

The research found that the Nang Maew Parade Festival is a ceremony to ask for rain that has been passed down from generation to generation by members of various villages in Na Ngua Sub-district. The accompaniment of musical instruments are long drums, cymbals, krabs, tackles, and Kratae gongs. Dancing condition form is a folk dance that combines 12 Thai dance moves which are: (1) Tah Wai (2) Tah Pud Pong (3) Tah Khor Fon (4) Tah Lom Phud (5) Tah Dok Bua Ban (6) Tah Sanook Sanan (7) Tah Fon Tae Long Ma (8) Tah Sod Soi Mala Plang (9) Tah Pla Lek (10) Tah Pla Yai (11) Tah Tao and (12) Tah Nok. Additionally, the persistence of performances in the Nang Maew Parade Ritual especially the Nang Maew Parade Dance still maintains a way of life in terms of play and tradition. They have also contributed to the uniqueness of the community since people of each village come to join the ritual together in unison. The importance of dancing in the procession of the Nang Maew Parade is that it also creates love and unity of the community.

Keyword: Performances in cultural, The Nang Maew Parade in Na Ngua Sub-district, Dance

บทนำ

วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นแนวทางการปฏิบัติที่มีแบบแผนเป็นสิ่งที่คนส่วนมากในสังคมให้การยอมรับ มรดกทางศิลปวัฒนธรรมนั้นนอกจากจะมีความสำคัญในฐานะเป็นสิ่งที่แสดงถึงควมมีอารยธรรมและความเจริญของชาติแล้ว ยังเป็นรากฐานเสริมสร้างพลังสามัคคีที่มีผลต่อความมั่นคงของประเทศ การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง อันก่อให้เกิดความเข้าใจและตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งศิลปะเหล่านั้น ที่จะสืบสานความเป็นไทยไว้ได้ชั่วกาลนาน มนุษย์มีพัฒนาการสร้างวัฒนธรรมในทุกด้าน โดยเฉพาะวัฒนธรรมด้านการสื่อสารด้วยภาษาท่าทาง หรือเสียงพูด ทำให้เกิดเป็นภาษาต่าง ๆ มีการเลียนเสียงธรรมชาติ เสียงสัตว์ เมื่อเกิดความรู้สึกว่าเราเรงสนุกสนานก็จะแสดงออกโดยส่งเสียงร้องปรบมือ เคาะจังหวะให้เกิดเสียงที่มีความสั้น-ยาวสม่ำเสมอบ้าง ไม่สม่ำเสมอบ้าง แล้วพัฒนามาเป็นจังหวะการเคาะด้วยวัสดุต่าง ๆ หรือเสียงที่มีระดับต่างกัน ทำให้เกิดเป็นทำนองเพลง ประกอบในการแสดงที่มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่ออารมณ์และความรู้ของมนุษย์ที่อยู่ในสังคมนั้น ทั้งนี้พบว่าความสำคัญของศิลปะการแสดง

มีดังนี้ 1) ศิลปะการแสดงสร้างความเป็นเอกลักษณ์ตัวตนและความเป็นชาติ กลุ่มชนหรือสังคมเป็นเครื่องบอกและชี้ให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความโดดเด่นในด้านต่าง ๆ ของสังคมนั้นได้อย่างชัดเจน เช่น ความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต เป็นต้น ดังนั้นไม่ว่าสังคมในยุคใด หรือสมัยใดก็ตาม ศิลปะการแสดงจึงเป็นเครื่องบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของเจ้าของ หรือผู้สร้างสรรค์งานศิลปะ การแสดงได้เป็นอย่างดี 2) ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นเจ้าของงานศิลปะ หรือการมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ด้านการอนุรักษ์ สืบทอดและเผยแพร่ ไม่ว่าจะเป็นโดยวิธีใด ทั้งทางตรงและทางอ้อม หากงานศิลปะนั้นมีคุณค่าความงามทางสุนทรียศาสตร์ เป็นที่ยอมรับและยกย่อง จะส่งผลทางด้านจิตใจต่อผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้เป็นเจ้าของงาน ให้มีความรู้สึกภาคภูมิใจทั้งในสังคมส่วนรวมและส่วนตัว 3) บุคคลใดก็ตาม หากมองเห็นคุณค่างานศิลปะไม่ว่าสาขาใด เกิดความสนใจเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีประสบการณ์ตามรสนิยมในสิ่งเหล่านี้ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ ประกอบด้วยความคิด จินตนาการ ในการสร้างสรรค์งานศิลปะนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม หากชิ้นงานนั้นเต็มไปด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเหมาะสม ผลงานที่สร้างสรรค์ย่อมเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของผู้ที่ได้รับชมงานศิลปะนั้นด้วย ในทำนองเดียวกันผู้สร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะการแสดงที่ได้นำรสนิยมและประสบการณ์ มาเป็นส่วนหนึ่งสำหรับการสร้างสรรค์ให้ชิ้นงานมีความเหมาะสม 4) จุดประสงค์การสร้างศิลปะการแสดง ผู้สร้างสรรค์ผลงานไม่ได้มุ่งหวังให้การแสดงชุดนั้น ๆ เป็นเพียงศิลปะการแสดงที่สร้างความบันเทิงสำหรับผู้ชมแต่อย่างเดียว แต่ยังมุ่งหวังสาระที่สอดแทรกไว้ในรูปแบบที่สื่อออกมาจากการแสดงภาพจากการนำเสนอให้แก่ผู้ชม เช่น ความรู้ ความเข้าใจถูกต้อง ความเหมาะสม เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อคิดที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่ฝังามในการดำรงชีวิต ตลอดจนแนวคิดอื่น ๆ ที่มีคุณค่าต่อมนุษย์และสังคม ดังนั้นสาระและความบันเทิงดังกล่าวที่เกิดจากจุดประสงค์ของผู้สร้างสรรค์ผลงานจะประสบความสำเร็จมากน้อยเท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์สิ่งที่รับชมการแสดง จึงเป็นคุณค่าที่ได้จากการวิเคราะห์การแสดง ซึ่งมีผลต่อการนำไปใช้ขัดเกลาความคิดและจิตใจของผู้ชม ก่อให้เกิดความสุขใจ และแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ด้วย ทั้งนี้ยังกล่าวได้อีกว่าศิลปะการแสดงดนตรีและนาฏศิลป์เป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่งเปรียบเป็นเครื่องหมายแห่งความภูมิใจที่ประชาชนทุกคนในสังคมที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้น ๆ เพราะภูมิปัญญาแต่ละท้องถิ่นที่ได้สร้างสรรค์ สังสรรค์และสืบทอดศิลปะการแสดงเหล่านั้นมาสู่ชนรุ่นต่อมา จนเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เมื่อได้ยินเสียงดนตรีที่เร้าใจสนุกสนาน ประกอบด้วยเสียงโปงลาง แคนและกลอง ย่อมสื่อให้เห็นภาพวิถีชีวิตของภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดดเด่นอยู่ในมโนสำนึก ในทำนองเดียวกันเมื่อเราได้ยินเสียงปี่แน สะล้อและซึง บรรเลงบทเพลงอันอ่อนหวาน เชื่องช้า ย่อมนึกถึงบรรยากาศเยือกเย็นของภาคเหนือ สิ่งนี้บรรพบุรุษของแต่ละท้องถิ่นได้สร้างสรรค์สังสรรค์มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จนสามารถสื่อความหมายได้เป็นอย่างดีและเข้าใจตรงกัน เมื่อได้ยินเสียงดนตรีแต่ละท้องถิ่น ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะได้มีการพัฒนามาตามลำดับแล้วก็ตาม แต่ความเป็นภูมิภาคก็ยังแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้

ประเพณีแห่หางแมว เป็นพิธีอ้อนวอนขอฝน ซึ่งจัดทำขึ้นในปีที่มีความแห้งแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ฝนไม่ตก ปรีชา พิณทอง และอร่ามจิต ชิดช่วง (2537, หน้า 37-41) กล่าวว่า น้ำฝนนั้นเป็นน้ำของเทวดา ดังมีศัพทบาลีว่า เทโว ซึ่งแปลว่า น้ำฝน เป็นเอกลักษณ์ของความคิดและความบริสุทธิ์สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรม น้ำเป็นสิ่งสำคัญในการประกอบอาชีพทำไร่นา หากฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล สร้างความเดือดร้อนให้กับชาวไร่ชาวนาทั่วไป เพราะฉะนั้นเพื่อให้ฝนตกลงมาจะมีน้ำเพียงพอในการเกษตรกรรม จึงต้องทำพิธี “แห่หางแมว” ขึ้นเพื่ออ้อนวอนขอให้ฝนตกลงมาสร้างความชุ่มชื้นแก่แผ่นดินและพื้นที่เกษตรกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีแห่หางแมว คนไทยมีความเชื่อว่าฝนตกลงมาเพราะเทวดา เหตุที่ฝนไม่ตกมีหลายเหตุผล เช่น เกิดจากดินฟ้าอากาศเปลี่ยนแปลง ประชาชนหย่อนศีลธรรม เจ้าเมืองหรือเจ้าแผ่นดินไม่ทรงอยู่ในทศพิธราชธรรม เป็นต้น ส่วนความเชื่อที่เกี่ยวกับแมว คนไทยเชื่อว่าแมวเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจลึกลับ และเป็นสัตว์ที่มีสีเดียวกับเมฆ คือ (แมว) สีขาว เมื่อนำมาประกอบพิธีสามารถเรียกฝนให้ตกลงมาได้ นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อว่าแมวเป็นสัตว์ที่เกลียดฝน ถ้าฝนตกครั้งใดแมวจะร้องทันที ถือเคล็ดกลางว่าถ้าแมว์ร้อง จะเป็นเหตุให้ฝนตกจริง ๆ ชาวบ้านจึงร่วมกันสาดน้ำทำให้แมว์ร้องมากที่สุดจะเป็นผลดี

การแสดงในพิธีกรรมกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การแห่หางแมวของชาวนางิ้ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการแสดงที่ยังคงอยู่ในพิธีกรรม แสดงถึงวิถีทางการเกษตร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ในภาวะสังคมไทยในยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ปัจจัยอันมีอิทธิพลต่อการแสดงในพิธีกรรมแห่หางแมว ที่มีผลต่อบริบททางสังคมของชาวนางิ้วในพื้นที่นี้ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้เห็นคุณค่าอันสะท้อนสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ วิถีเกษตรกรรมของชุมชน และท้องถิ่นของชาวเพชรบูรณ์ตลอดไปอย่างยั่งยืน จากแนวคิดและความสำคัญข้างต้นผู้วิจัยจึงศึกษาวิจัยเรื่องนี้ โดยศึกษาประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมและรูปแบบการฟ้อนการแสดงในพิธีกรรมแห่หางแมว ตำบลนางิ้ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมและรูปแบบการฟ้อนการแสดงในพิธีกรรมแห่หางแมว ตำบลนางิ้ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาการคงอยู่ของการแสดงในพิธีกรรมกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การแห่หางแมว ที่สะท้อนบริบททางสังคมท้องถิ่น ตำบลนางิ้ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ประชาชน หมู่ที่ 3 4 5 8 9 และ 11 ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เพศชาย จำนวน 2,505 คน เพศหญิง จำนวน 2,786 คน รวม จำนวน 5,291 คน ข้อมูลสำมะโนประชากร ณ วันที่ 21 มีนาคม 2566

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) ตามความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวิจัย โดยกลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 20 คน ผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

2.1 กลุ่มผู้รู้หรือกลุ่มผู้ให้ข่าวข้อมูลสำคัญ บ้านนางั่ว จำนวน 5 คน

2.2 กลุ่มผู้พ้องที่เป็นกลุ่มอาวุโสในชุมชน บ้านนางั่ว จำนวน 5 คน

2.3 กลุ่มผู้อาวุโสที่เป็นผู้ประกอบการทางความเชื่อของท้องถิ่น บ้านนางั่ว จำนวน 5 คน

2.4 กลุ่มผู้ทรงภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมชาวบ้านนางั่ว จำนวน 5 คน

เครื่องมือ

1. แบบสัมภาษณ์ “วิจัย เรื่อง การแสดงในพิธีกรรมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สะท้อน บริบททางสังคม กรณีศึกษาพิธีกรรมแห่นางแมวบ้านนางั่ว ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์”

2. แบบบันทึกการสังเกต “วิจัย เรื่อง การแสดงในพิธีกรรมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สะท้อน บริบททางสังคม กรณีศึกษาพิธีกรรมแห่นางแมวบ้านนางั่ว ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์”

วิธีเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative) เป็นการเก็บข้อมูลจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) โดยวิธีการคัดเลือกแบบมีจุดประสงค์ หรือเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) เป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงตามหลักการของเหตุผล โดยให้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การวิจัย มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้วิธีสนทนากับกลุ่มตัวอย่างที่ได้เลือกไว้ในลักษณะที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (Face to Face Interaction) ดังนี้

1.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดโครงสร้างและคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าก่อนการไปเก็บข้อมูล และไปสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลตามโครงสร้างคำถามที่ได้กำหนดไว้

1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยไม่ได้กำหนดโครงสร้างและคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า แต่จะอาศัยการตั้งคำถามเฉพาะหน้ากับผู้ให้ข้อมูลแทน ทั้งนี้ในการสัมภาษณ์อาจใช้วิธีการสัมภาษณ์พร้อมกันเป็นกลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้หรือ

กลุ่มผู้ให้ข่าวข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน กลุ่มผู้พอนที่เป็นกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน จำนวน 5 คน และกลุ่มผู้อาวุโสที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อของท้องถิ่น จำนวน 5 คน

2. การดำเนินการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) กับคณะผู้ทรงภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมชาวบ้านงั่ว จำนวน 5 คน

3. การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยเฝ้าดูสิ่งที่ปรากฏขึ้นอย่างเอาใจใส่และกำหนดไว้อย่างมีระเบียบวิธี เพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่น การสังเกตทำให้รู้พฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นธรรมชาติ เป็นข้อมูลโดยตรงตามสภาพความเป็นจริง จัดเป็นข้อมูลแบบปฐมภูมิที่มีความน่าเชื่อถือมากดังนี้

3.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) คือ การสังเกตที่ผู้วิจัยเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนที่ถูกศึกษา มีการทำกิจกรรมร่วมกัน จนผู้ถูกศึกษายอมรับว่าผู้วิจัยมีสถานภาพบทบาทเช่นเดียวกับตน ผู้วิจัยต้องปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มคนที่ศึกษา โดยเข้าไปฝังตัวอยู่ในเหตุการณ์ เข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลานาน จนคนในชุมชนรู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่มีนักวิจัยมาอาศัยอยู่

3.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) คือ การสังเกตที่ผู้วิจัยเฝ้าสังเกตอยู่ภายนอก ไม่เข้าไปร่วมในกิจกรรมที่ทำอยู่

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมและรูปแบบการพ่อนการแสดงในพิธีกรรมแห่นางแมว ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ประเพณีแห่นางแมวเป็นพิธีขอฝนของพวกรชาวบ้าน โดยเฉพาะบ้านนางั่ว ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ปีใดที่ฝนตกช้าหรือแล้งผิดปกติ จะทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน พืชผลทางการเกษตรให้ผลผลิตได้ไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้เกิดภาวะข้าวขาดแคลน ชาวบ้านต่างพากันประชุมปรึกษา เพื่อทำพิธีแห่นางแมวตามประเพณี เพราะเชื่อว่าเมื่อแห่นางแมวแล้ว ฝนก็จะตกตกลงมา ประวัติการแสดงแห่นางแมวบ้านนางั่วเริ่มเกิดขึ้นในสมัยใดนั้นไม่ปรากฏแน่ชัด เดิมคุณตาตำพรมแจ้ และยายแคะ พรมแจ้ เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ยายทอง พรมแจ้ ซึ่งได้มีการแห่นางแมวเพื่อขอฝนโดยรวบรวมสมาชิกในกลุ่มหมู่บ้านต่าง ๆ ที่อยู่ในตำบลนางั่ว เดินทางแห่นางแมวไปตามหมู่บ้านเพื่อรวบรวมปัจจัยที่ชาวบ้านได้ทำบุญนั้นเพื่อนำไปถวายที่ศาลยา⁷ สิ่งที่น่าไปถวายศาลยา ประกอบไปด้วยหัวหมูสุก ไก่สุก ผลไม้ตามฤดูกาล เช่น สับปะรด แอปเปิ้ล กล้วย เป็นต้น ขนมหวาน น้ำหวาน เหล้า บุหรี่

⁷ ศาลยา เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เคารพนับถือเป็นอย่างมากตั้งแต่สมัยอดีตเชื่อว่า “ยา” ในที่นี้คือ ยาสังกะสี ตามตำนานปู่สังกะสีย่าสังกะสี ผู้สร้างโลก ศาลยาตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาทางขึ้นเขาค้อ ใกล้กับต้นน้ำที่เป็นแหล่งกำเนิดน้ำตกสามสิบคด

ชั้นห้า⁸ และในระหว่างเดินขบวนจะมีการขับร้องบทแห่งนางแมวประกอบการบรรเลงดนตรี ชาวบ้านจะพากันรำไปตามหมู่บ้านโดยมีผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศมนตรี และสมาชิกเทศบาลนำแห่ในขบวนด้วย เครื่องดนตรีที่ชาวบ้านใช้ประกอบได้แก่ กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง และฆ้องกระเดื่องประกอบบทร้องแห่งนางแมว ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะพากันเดินแห่ในช่วงเวลาเย็นหลังจากเลิกงานไปจนกระทั่งฟ้ามืดลง ชาวบ้านก็จะพากันแยกย้ายกลับยังบ้านพักของตน การแห่นางแมวนิยมแห่หลายวัน เช่น 3 วัน 5 วัน 7 วัน เป็นต้น ขึ้นอยู่กับความสะดวกที่กำหนดในแต่ละปี และวันสุดท้ายของการแห่ชาวบ้านมีการจัดถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุสงฆ์ที่วัดโพธิ์กลางนางั่ว พร้อมรวบรวมเงินปัจจัยที่ชาวบ้านทำบุญเพื่อนำไปซื้อสิ่งของถวายศาลย่า

1.2) วิธีแห่นางแมว

1.2.1) ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านจะปรึกษาหารือ โดยผู้ทำพิธีจะเป็นผู้อาวุโส ทั้งเพศชายและหญิง

1.2.2) จัดหาภาชนะสำหรับใส่นางแมวที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ข้อง กรงสัตว์ กะทอ เป็นต้น

ภาพที่ 1 ลักษณะของภาชนะสำหรับใส่นางแมว

ที่มา: ปาริชาติ ลาจันนนท์ ผู้วิจัย

1.2.3) ในอดีตชาวบ้านจะนำแมวเพศเมียสีดำ หรือแมวไทยสีสวาด 1 ตัว ใส่ในภาชนะสำหรับแห่นางแมว จากนั้นใช้ไม้สอดภาชนะสำหรับใส่แห่นางแมว ใช้คนหาบ 2 คน จากนั้นผู้ทำพิธีตั้งเครื่องกำนัล (ค้ายครู) พร้อมสวดบทชุมนุมเทวดา และบทไหว้ครูนางแมว เพื่อขอขมากรรม แต่ในปัจจุบันชาวบ้านได้ยกเลิกจากการนำแมวที่มีชีวิตมาใช้ในการประกอบพิธีกรรม โดยใช้สิ่งของอื่นในเชิงสัญลักษณ์แทนแมวที่สามารถหาได้ในท้องถิ่นมาใช้ประกอบพิธีกรรมแทน เช่น ตุ๊กตาแมว รูปภาพแมว รูปปั้นแมว เป็นต้น

⁸ ชั้นห้า คือ เครื่องสักการะบูชาครู หรือ การไหว้ครูบาอาจารย์ ซึ่งประกอบด้วย ดอกไม้ขาว รูป เทียน ผ้าขาว โดยนำไปตองทำกรวยทรงแหลม 5 กรวย บรรจุดอกไม้ รูป เทียน 5 คู่ แล้วจึงนำวางลงบนผ้าขาวที่วางรองรับอยู่ บนพานหรือภาชนะ

ซึ่ง สุทธิรักษ์ โกช่วย (2559, หน้า ข-ค) กล่าวว่า สัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมที่สื่อความหมายเกี่ยวกับฝน ความอุดมสมบูรณ์ หรือสื่อความหมายถึงอำนาจเหนือธรรมชาติ (ผี) เทพเจ้า เทวดาหรือพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อการดำรงอยู่และสืบทอดงานประเพณีบูชาอินทขิล

1.2.4) ขบวนแห่นางแมว เริ่มช่วงเวลาเย็น หลังจากชาวบ้านกลับมาจากการประกอบภารกิจต่าง ๆ (ช่วงเวลา 16.00 น. เป็นต้นไป) รูปแบบของขบวนแห่นางแมว จะเริ่มด้วยขบวนนางแมวที่อยู่ในภาชนะสำหรับใส่แห่ ตามด้วยขบวนพ้องประกอบการแห่ ซึ่งผู้พ้องมีการแต่งหน้าทาปาก มัดจุทำผมบ้างตามสมควรที่สามารถทำได้ โดยไม่มีข้อจำกัด หรือแนวปฏิบัติที่ตายตัว พร้อมด้วยกลุ่มนักดนตรี โดยมีกลุ่มผู้ขับร้องที่เป็นต้นเสียง และลูกคู่ ร้องรับ-ส่ง กันไปตลอดทั้งขบวน ซึ่งการแห่นางแมวไม่จำกัดในเรื่องเวลา เนื่องจากขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้เข้าร่วมพิธี

(ก) ลักษณะของขบวนรำ

(ข) ลักษณะของนักดนตรีและนักร้อง

ภาพที่ 2 ขบวนรำ

ที่มา: ปาริชาติ ลาจน์นนท์ ผู้วิจัย

1.2.5) ขบวนแห่นางแมวจะเริ่มเคลื่อนขบวนไปตามชุมชนต่าง ๆ วันละ 1-2 หมู่ รูปแบบการแต่งกายของผู้เข้าร่วมขบวนไม่ได้มีข้อจำกัดใด ขึ้นอยู่กับความสะดวก และลูกเล่นต่าง ๆ เท่าที่จะสามารถหาแต่งได้ในท้องถิ่น ทำเช่นนั้นจนครบทุกหมู่ เป็นเวลา 3-5 วัน ขณะที่ขบวนแห่ผ่านถึงบ้านใคร ผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านนั้นจะนำน้ำมารดพรมที่ขบวนแห่ทั้งแมวและคนจนชุ่มฉ่ำทั้งขบวน นอกจากนั้นชาวบ้านยังนำข้าวสารอาหารแห้ง หรืออาหารสด พร้อมทั้งทรัพย์สินตามกำลังของแต่ละบ้านได้เตรียมไว้มาร่วมสมทบ เพื่อทำพิธีไหว้ศาลย่า และขอฝนเป็นลำดับต่อไป

(ก) ผู้ร่วมในพิธีแห่นางแมว

(ข) ลักษณะของขบวนแห่

ภาพที่ 3 ขบวนแห่นางแมวบ้านนางั่ว
ที่มา: ปาริชาติ ลาจน์นนท์ ผู้วิจัย

2. สถานภาพการคงอยู่ของการแสดงในพิธีกรรม กับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การแห่นางแมว ที่สะท้อนบริบททางสังคมท้องถิ่น ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้จำแนกประเด็นวิจัยออกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ ด้านดนตรีประกอบการแสดง และด้านการแสดงฟ้อนในการแห่นางแมว (ยูริ ชุยสุช, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2566) มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านดนตรีประกอบการแสดง ดนตรีประกอบการแสดงในพิธีกรรม กับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การแห่นางแมวที่สะท้อนบริบททางสังคมท้องถิ่น ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้ ตารางที่ 1 แสดงดนตรีประกอบการแสดงในพิธีกรรม กับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การแห่นางแมวที่สะท้อนบริบททางสังคมท้องถิ่น ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ลำดับ	เครื่องดนตรี	ประเภท	จำนวน
1	กลองยาว	เครื่องกำกับจังหวะ	4 ใบ
2	ฉิ่ง	เครื่องกำกับจังหวะ	1 คู่
3	ซ้องกระแต	เครื่องกำกับจังหวะ	2 ใบ
4	โหม่ง	เครื่องกำกับจังหวะ	1 ใบ
5	ฉาบ	เครื่องกำกับจังหวะ	1 คู่
6	กรับ	เครื่องกำกับจังหวะ	1 คู่
รวม	6 ชนิด	1 ชนิด	10 ชิ้น

บทไหว้ครูนางแมว

สาธุ สาธุ สาธุเดื่อ เอ็งมาวันนี้หวังพึ่งนางแมว
มารำกันเป็นแถว แหนางแมวถวายยา
อย่าให้พวกเอ็งมีกรรมตามต่อบาปและเวรต่อพวกเอ็ง
ให้หนีเหินจากสิ่งที่กระทำในวันนี้
เพื่อขอฝนจากย่า อยู่บนฟ้าขอประทานฝน หลังลงมาสู่พื้นดิน
ขอให้ข้าวเขียวออกดอกดั่งประสงค์ด้วยเถอะสาธุ

(ทอง ชูสุข, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2566)

บทเพลงแห่นางแมว ส่วนวนที่ 1

นางแมวเอ๋ย ท่านให้ขอฝน ให้ขอรดน้ำมนต์
รดหัวนางแมวบ้าง ขอเบียดำจ้าง หามนางแมวมา
ให้ถูกทั้งข้าว อย่าให้ข้าวตายฝอย ข้าวเกี่ยวนละสอง
อ้อยลาละยี่สิบบาท ไปซื้อหมากดิบ ถึงเมืองไชโย
ลูกสาวโต ๆ เร่งให้มีลูก ทั้งข้าวก็ให้ถูก
ลูกไม้อย่าให้แพง ทำตาแดง ๆ ร่อนรับร่อนแร่ ฝนก็เทลงมา ฝนก็เทลงมา

(แดง น้อยลา, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2566)

บทเพลงแห่นางแมว ส่วนวนที่ 2

นางแมวเอ๋ย ขอฟ้าขอฝน ขอมนต์รดแมวข้าบ้าง
ขอคำจ้างแห่นางแมว ฝนบ่ตกข้าวนาตายแล้ง
ขอให้ฝน เทลงมา เทลงมา เทลงมา

(หอมด่วน ปานศรีทอง, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2566)

2.2 ด้านการแสดงฟ้อนในการแห่นางแมว ลักษณะการแสดงฟ้อนที่ปรากฏในพิธีกรรมกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การแห่นางแมวที่สะท้อนบริบททางสังคมท้องถิ่น ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นท่าฟ้อนแบบชาวบ้าน ที่ผสมผสานกับท่ารำทางนาฏศิลป์ไทย มีรูปแบบการรำ 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ฟ้อนประกอบบทไหว้ครูนางแมว ปรากฏ 3 ท่า ได้แก่ (1) ท่าไหว้ (2) ท่าบดป้อง (3) ท่าขอฝน ช่วงที่ 2 ฟ้อนประกอบเพลงแห่นางแมว ปรากฏ 5 ท่า ได้แก่ (1) ท่าลมพัด (2) ท่าดอกบัวบาน (3) ท่าสนุกสนาน (4) ท่าฝนเทลงมา (5) ท่าสอสร้อยมาลาแปลง และ ช่วงที่ 3 ฟ้อนประกอบดนตรีบรรเลง ปรากฏ 4 ท่า ได้แก่ (1) ท่าปลาเล็ก (2) ท่าปลาใหญ่ (3) ท่าเต่า (4) ท่านก

(ก) ท่าไหว้

(ข) ท่าบดป้อง

(ค) ท่าขอฝน

ภาพที่ 4 กระบวนท่าฟ้อนช่วงที่ 1 ประกอบบทไหว้ครูนางแมว
ที่มา: ปาริชาติ ลาจน์นนท์ ผู้วิจัย

(ก) ท่าลมพัด

(ข) ท่าดอกบัวบาน

(ค) ท่าสนูกสนาน

(ง) ท่าฝนเทลงมา

(จ) ท่าสอสร้อยมาลาแปลง

ภาพที่ 5 กระบวนท่าฟ้อนช่วงที่ 2 ประกอบเพลงแห่นางแมว
ที่มา: ปาริชาติ ลาจน์นนท์ ผู้วิจัย

(ก) ท่าปลาเล็ก

(ข) ท่าปลาใหญ่

(ค) ท่าเต่า

(ง) ท่านก

ภาพที่ 6 กระบวนท่าฟ้อน ช่วงที่ 3 ดนตรีบรรเลง
ที่มา: ปาริชาติ ลาजनันท์ ผู้วิจัย

อภิปรายผลและบทสรุป

1. ประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมและรูปแบบการฟ้อนการแสดงในพิธีกรรมแห่นางแมว ตำบลนางัว อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ประเพณีแห่นางแมวเป็นพิธีขอฝนของชาวบ้าน โดยเฉพาะบ้านนางัว ตำบลนางัว อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ปีใดที่ฝนตกช้าหรือแล้งผิดปกติ จะทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน พิษผลทางการเกษตรให้ผลผลิตได้ไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้เกิดภาวะข้าวยากมากแพง ชาวบ้านต่างพากันประชุมปรึกษา เพื่อทำพิธีแห่นางแมวตามประเพณีที่ทำสืบต่อกันมา เพราะเชื่อว่าเมื่อแห่นางแมวแล้วฝนจะตกลงมา ประวัติการแห่นางแมวบ้านนางัว เริ่มเกิดขึ้นในสมัยใดนั้นยังไม่ปรากฏแน่ชัด การแห่นางแมวเพื่อขอฝนจะรวบรวมสมาชิกในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่อยู่ในตำบลนางัวเดินขบวนแห่นางแมวไปตามชุมชนต่าง ๆ ระหว่าง

เดินขบวนมีเครื่องดนตรีประกอบในขบวนแห่ คือ กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง และ ซ้องกระแต รูปแบบสภาพการฟ้อน การแสดงในพิธีกรรมแห่ทางแม่ว ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ลักษณะการแสดงฟ้อนที่ปรากฏในพิธีกรรม กับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การแห่ทางแม่วที่สะท้อนบริบททางสังคมท้องถิ่น ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นท่าฟ้อนแบบชาวบ้าน ผสมผสานกับทำรำนากศิลป์ไทย ทั้งหมด 12 ท่า ได้แก่

1) ท่าไหว้	2) ท่าปัดป้อง	3) ท่าขอฝน
4) ท่าลมพัด	5) ท่าดอกบัวบาน	6) ท่าสนุกสนาน
7) ท่าฝนเทลงมา	8) ท่าสอด้สร้อยมาลาแปลง	9) ท่าปลาเล็ก
10) ท่าปลาใหญ่	11) ท่าเต่า	12) ท่านก

รูปแบบการรำ 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ฟ้อนประกอบบทไหว้ครูนางแม่ว ปรากฏ 3 ท่า ได้แก่ (1) ท่าไหว้ (2) ท่าปัดป้อง (3) ท่าขอฝน ช่วงที่ 2 ฟ้อนประกอบเพลงแห่ทางแม่ว ปรากฏ 5 ท่า ได้แก่ (1) ท่าลมพัด (2) ท่าดอกบัวบาน (3) ท่าสนุกสนาน (4) ท่าฝนเทลงมา (5) ท่าสอด้สร้อยมาลาแปลง และ ช่วงที่ 3 ฟ้อนประกอบดนตรีบรรเลง ปรากฏ 4 ท่า ได้แก่ (1) ท่าปลาเล็ก (2) ท่าปลาใหญ่ (3) ท่าเต่า (4) ท่านก ทั้งนี้ยังปรากฏคติความเชื่อในพิธีแห่ทางแม่วของชาวนางั่ว ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เกี่ยวกับสาเหตุที่ฝนไม่ตกมีหลายประการ เช่น เกิดจากดินฟ้าอากาศเปลี่ยนแปลง ประชาชนชาวบ้านห่อนในศีลธรรม เป็นต้น ดังนั้น ถ้าอยากให้เป็นตักต้องตามฤดู เราควรตั้งอยู่ในศีลในธรรม เหตุนี้ชาวนางั่ว ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ต้องทำพิธีอ้อนวอนขอฝนจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพโดยพิธีกรรมการแห่ทางแม่ว เพราะเชื่อว่าแม่วเป็นสัตว์ที่เกลียดฝน ถ้าฝนตกครั้งใดแม่วจะร้องทันที ชาวนางั่วจึงถือเอาเคล็ดลางที่แม่วร้องในเวลาฝนตกว่าจะเป็นเหตุให้ฝนตกจริง ๆ ชาวบ้านจึงร่วมมือกันสาดน้ำและทำให้แม่วร้องมากที่สุดจึงจะเป็นผลดี และเชื่อว่าหลังจากทำพิธีแห่ทางแม่วแล้วฝนจะตกลงมาตามคำอ้อนวอน ซึ่งความเชื่อคนไทยในสมัยก่อนที่เชื่อว่าแม่วเป็นสัตว์ที่มีอำนาจลึกลับศักดิ์สิทธิ์ สามารถเรียกฝนให้ตกลงมาได้ ซึ่ง ปรีชา พิณทอง และอร่ามจิต ชินช่าง (2537, หน้า 37-41) กล่าวว่า ประเพณีแห่ทางแม่ว เป็นพิธีอ้อนวอนขอฝนอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งจะจัดให้มีประเพณีนี้ในขณะที่เกิดความแห้งแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล สาเหตุที่ฝนไม่ตกตามความเชื่อกล่าวถึงน้ำฝนนั้นเป็นน้ำของเทวดา ดังมีศัพท์ภาษาบาลีว่า "เทโว" ซึ่งแปลว่า "น้ำฝน" เป็นเอกลักษณ์ของความดีความบริสุทธิ์ สิ่งแวดล้อมเป็นพิษมาก ๆ ควันและละอองเขม่าน้ำมัน ห่อหุ้มโลกทำให้เป็นภัยแก่มนุษย์ ผู้ที่จู่ลางอากาศได้ต้องทำให้ละอองพิษพวกนั้นตกลงดิน ทำให้อากาศสะอาด คือ "เทโว" หรือ "ฝน" นั่นเอง ดังจะเห็นได้จากเมื่อฝนหยุดตกใหม่ ๆ อากาศจะสดชื่น รมรื่นไปด้วยเสียงของกบเขียด ในการศึกษาของ ลลนา ศักดิ์ชูวงศ์ (2547, หน้า 138-139) พบว่า มีเส้นแบ่งแยกของประเพณีท้องถิ่นระหว่างความเชื่อทางศาสนาและความเป็นวิทยาศาสตร์ของยุคโลกาภิวัตน์อยู่ในกลุ่มท้องถิ่นและกลุ่มนักท่องเที่ยว แต่เส้นแบ่งแยกนี้มีความบางเบา

และสลับกันไปมาระหว่างความเชื่อทางศาสนากับทัศนะความเป็นวิทยาศาสตร์ โดยจะมีความกำกั่งอยู่จะไม่เอียงไปข้างใดข้างหนึ่งไม่มีการชิงดี แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างไม่มีการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด เป็นแค่เพียงเส้นกันเขตแดนระหว่างความเชื่อทางศาสนากับความเป็นวิทยาศาสตร์เท่านั้น ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่มมีความคาดหวังอยากให้ประเพณีบุญบั้งไฟสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ โดยใช้วิธีการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นเป็นวิธีการปฏิบัติการเพื่อการดำรงอยู่ของประเพณีบุญบั้งไฟในยุคโลกาภิวัตน์

2. สถานภาพการคงอยู่ของการแสดงในพิธีกรรม กับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การแห่หางแมวที่สะท้อนบริบททางสังคมท้องถิ่น ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนบ้านนางั่ว ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้คนอยู่กับพิธีกรรมความเชื่อตลอดเวลา ซึ่งดนตรีมีอิทธิพลสอดแทรกอยู่ในชีวิตประจำวัน เพราะดนตรีเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก ความคิดจินตนาการของผู้คน จากศิลปินถึงชุมชน ตลอดจนประกอบในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น พิธีกรรมแห่หางแมว พิธีกรรมเลี้ยงศาลยา พิธีกรรมเชิญดวงวิญญาณแม่นางก้านหญ้า เป็นต้น ทำให้เกิดความสนุกสนาน ความซาบซึ้งใจ ความตื่นเต้น ความคึกคักอีกheimในการดำเนินชีวิต ดนตรีจึงมีบทบาทและมีคุณค่าที่สำคัญกับชุมชนบ้านนางั่ว ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดเอกลักษณ์ของชุมชน การแสดงในพิธีกรรมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สะท้อนบริบททางสังคม กรณีศึกษาพิธีกรรมแห่หางแมวบ้านนางั่ว ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ยังคงดำรงวิถีชีวิตด้านขนบธรรมเนียมประเพณีด้านการละเล่นโดยเฉพาะการฟ้อนรำ หรือที่ชาวบ้าน เรียกว่า การแห่หางแมว ซึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดเอกลักษณ์ของชุมชน มีองค์กรภาคประชาชน องค์กรภาครัฐ ต่างก็มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดเอกลักษณ์ของชุมชนเป็นอย่างดี ได้แก่ โรงเรียนบ้านนางั่ว (เจริญวิทยาคาร) ซึ่งเป็นโรงเรียนในหมู่บ้าน และสำนักงานเทศบาลตำบลนางั่ว ได้มีการจัดพิธีกรรมแห่หางแมวบ้านนางั่วขึ้นในช่วงเดือนหกไทย (ปลายเดือนเมษายน ถึงกลางเดือนมิถุนายนของทุก ๆ ปี) โดยจะมีชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านร่วมพิธีกรรมกันอย่างพร้อมเพรียง ซึ่งความสำคัญของการแสดงฟ้อนในการแห่หางแมวต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านนางั่ว ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ นอกจากจะเป็นการช่วยเรียกให้ฝนตกแล้วยังทำให้เกิดความรักสามัคคีของคนในหมู่บ้าน ซึ่ง สุภาวงศ์ จันทวานิช (2552, หน้า 112) กล่าวว่า จอร์จ เฮิร์เบิร์ต มิดให้ความสำคัญเกี่ยวกับตัวตนที่ได้รับอิทธิพลจากบทบาทของผู้อื่นในสังคม โดยรับเอาความคิดของคนอื่นมากำหนดในการแสดงออกทางพฤติกรรมของตนเอง เช่นเดียวกับในช่วงพิธีกรรมขอฝน คนในสังคมเกษตรกรรมได้รับผลกระทบจากฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล การระดมความคิดเพื่อหาที่พึ่งคือนำพระพุทธรูปมาแห่เพื่อบันดาลฝนเป็นหนทางออกที่ชาวบ้านส่วนใหญ่เชื่อ มีอิทธิพลให้ทุกคนทำตาม และร่วมกันจัดพิธีกรรมขอฝนขึ้น แสดงให้เห็นว่าการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีผลต่อบทบาทและการแสดงออกของตัวตนหรือบุคคลในสังคมเดียวกัน สอดคล้องกับ ลัดดา จิตตคุตตานนท์ (2552, หน้า (1)-(2)) กล่าวว่า การปรับประยุกต์ตามธรรมชาติที่วัฒนธรรมปรับตัวเอง การปรับประยุกต์แบบมีการวางแผน มีหลักการเพื่อให้ปรับประยุกต์แล้วได้ผลออกมา

อย่างถูกต้องเหมาะสม หรือการปรับประยุกต์ตามกระแสโลกที่เปลี่ยนไปทั้งด้านการเมืองเศรษฐกิจ สังคม เช่นกรณีการปรับตัวของประเพณีบูชาอินทิลซึ่งสอดคล้องกับความคิดของโฮมี บาบ่า (Homi Bhabha) ผู้ซึ่งเสนอความคิดว่าโดยธรรมชาติแล้วไม่เคยมีวัฒนธรรมใดที่เป็นหนึ่งเดียว แต่ทุกวัฒนธรรมจะมีลักษณะเป็นแบบ "พันธุ์ทางลูกผสม" (Hybrid) หรืออีกนัยหนึ่งไม่มีวัฒนธรรมใด ๆ ที่จะสมบูรณ์ในตัวเอง แต่ทุกวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงแปลงอย่างสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่นตลอดเวลา กระบวนการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Hybridization) จึงเป็นพื้นที่ใหม่ของการต่อรองและสร้างสรรค์ความหมายใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นตลอดเวลาในโลกแห่งวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

แดง น้อยลา. **สัมภาษณ์**. 11 เมษายน 2566.

ทอง ชูยสุข. **สัมภาษณ์**. 11 เมษายน 2566.

ปรีชา พิณทอง, และอร่ามจิต ชินช่าง. (2537). **ประเพณีอีสาน : บุญบั้งไฟ**. กรุงเทพฯ: ศิริธรรม.

ชูร ชูยสุข. **สัมภาษณ์**. 11 เมษายน 2566.

ลลนา ศักดิ์ชูวงศ์. (2547). **การให้ความหมายและเหตุผลการดำรงอยู่ของประเพณีบั้งไฟพญานาคในยุคโลกาภิวัตน์** (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ลัดดา จิตตคุตตานนท์. (2552). **การวิเคราะห์การสื่อสารเชิงวัฒนธรรมเพื่อการดำรงอยู่และสืบทอดประเพณีบูชาอินทิล** (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุทธิรักษ์ โกช่วย. (2559). **สัญลักษณ์ บทบาทหน้าที่ และคุณค่าของพิธีกรรมขอฝน ในเขตภาคเหนือตอนบนของไทย** (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

สุภาวศ์ จันทวานิช. (2552). **ทฤษฎีสังคมวิทยา** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หอมดวน ปานศรีทอง. **สัมภาษณ์**. 13 เมษายน 2566.